

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-13>

УДК 32:327.84

Кирпичник Р.І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РОСІЙСЬКЕ ВТРУЧАННЯ В BREXIT ЯК ЕПІЗОД ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ ЗАХОДУ

Анотація. В даній статті проаналізовано та досліджено матеріали викриття щодо впливу Російської Федерації на референдум про членство Великої Британії в Європейському союзі 2016 року. Розкрито факти та ознаки багаторічної практики проникнення російського капіталу в державні та партійні органи Великобританії. Розглянуто нові технології кібершпиунства та диверсійних кампаній в соціальних мережах задля проникнення в політичне життя суспільства. Проаналізовано історико-політичний пріоритет «британського напрямку» діяльності російських спецслужб. Досліджено російське походження фінансування кампанії Brexit. Конкретизовано глобальну концепцію методів гібридної війни Російської Федерації проти країн Європейського союзу та НАТО. Виокремлено основні факти викриття підривної діяльності російських спецслужб по відношенню демократичних інститутів Великобританії.

Ключові слова: Brexit, Великобританія, Російська Федерація, спецслужби, гібридна війна.

Курпичник Ruslan

Taras Shevchenko National University of Kyiv

RUSSIAN INTERFERENCE IN BREXIT AS AN EPISODE OF THE RUSSIAN FEDERATION'S HYBRID WAR AGAINST THE WEST

Summary. This article analyzes and examines the materials of the investigation into the influence of the Russian Federation on the referendum on Britain's membership in the European Union in 2016. The facts and signs of long-term practice of penetration of the Russian capital into the state and party bodies of Great Britain are revealed. New technologies of cyber espionage and sabotage campaigns in social networks for penetration into the political life of society are considered. The historical and political priority of the "British direction" of the Russian secret services is analyzed. The Russian origin of the Brexit campaign is studied. The global concept of methods of hybrid warfare of the Russian Federation against the countries of the European Union and NATO is concretized. The main facts of exposing the subversive activities of the Russian secret services in relation to the democratic institutions of Great Britain are highlighted. Russia's attempts to undermine the existing international order are analyzed. Russia's active actions in reviving the renewed format of the USSR are considered. The main mechanisms of Russia's political influence on the countries of the former USSR, in order to ensure its special status, are highlighted. The main reasons for the active actions of Russian intelligence in Great Britain and the further goals of their activities are considered. The need for new approaches by the British intelligence services to increase efforts to combat Russia's subversive activities in the middle of the country was noted. The concentration of the Russian special services on work with agents of influence in the country, their advancement in a political life of the country is proved. Conducting active intelligence operations to exacerbate existing socio-ethnic problems within the UK. Spreading Brexit's ideas to other EU countries, for its complete collapse and geopolitical dominance in the European region. The review of the British policy on national security, the development of new approaches to combating foreign propaganda in a hybrid war, the implementation of actions to repair the damage caused by Russian interference in the domestic policy of the country.

Keywords: Brexit, Great Britain, Russian Federation, special services, hybrid war.

Постановка проблеми. Розпочата Російською Федерацією інформаційно-пропагандистська спецоперація по втручання в референдум про членство Великої Британії в Європейському союзі 2016 року, задля просування ідей виходу з ЄС, може сміливо розглядатися як довершена інформаційно-психологічна атака на стратегічний вибір країни. Мета якої ескалація соціально-політичних проблем в середині Великобританії, підрив цілісності країни та ослаблення її на міжнародній арені. Позитивний результат за вихід Великобританії з ЄС, в стратегічних планах російського керівництва має запустити процес дискредитації європейських політичних інституцій, сприяти подальшому ослабленню ЄС та ставлячи за кінцеву мету повний розпад Європейського союзу. Даний роз-

клад справ ставить перед нами завдання чітко дослідити та проаналізувати, методи гібридної війни які були застосовані до Великобританії, та які стали найбільшим викликом для демократичних інституцій країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики даної теми присвячені роботи Коутса Д., Янгера А., Блера Т., Гріва Д., Льюїса Д. Веденню інформаційних атак російських ботів в соціальних мережах в кампанії Brexit, приділено велику увагу у дослідженнях групи експертів з Единбурзького університету, Університету Каліфорнії в Берклі та Університету Суонсі. Варто відзначити, що дане питання активно досліджується комітетами з національної безпеки парламентів Великобританії та США, а також розвідувальним співтовариством НАТО.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Нові виклики гібридної війни Російської Федерації які стоять сьогодні перед Великобританією, змушують її докорінно переглянути свою концепцію національної безпеки, адаптуючи її основні підходи щодо боротьби із зовнішнім втручанням під нові реалії сучасної війни. Позитивне рішення за вихід Великобританії з Європейського союзу, стало найбільш дискусійним питанням щодо безсилля демократичних інститутів перед диверсійною політикою втручання в стратегічний вибір країни, наслідки цього процесу ми можемо спостерігати і вданий момент. Їхня актуальність не зникла, оскільки Великобританія продовжує перебувати в правовому полі Європейського союзу, хоч країна і офіційно вийшла з владних інституцій ЄС. Питання присутності російського втручання в доленосному рішенні Сполученого королівства «повернути собі контроль» є як ніколи актуальним в британському суспільстві, а тому сам Brexit є найбільш скомпрометованою подією в європейській історії.

Мета статті. Головним завданням даної статті є дослідження та оцінка основних факторів втручання Російської Федерації в кампанію за вихід Великобританії з ЄС.

Виклад основного матеріалу. З початком ведення Російською Федерацією гібридної війни проти Заходу, загроза світовій безпеці яку представляє російська диверсійна діяльність, не є чимось новим на порядку денному. Методи які використовує РФ ідентичні по своїй суті з методами які використовувала царська імперія, а пізніше СРСР. Основна концепція цієї підривної діяльності, завжди зводилась до того, що будь-які дії, які завдають шкоди Заходу принципово корисні для Росії.

З точки зору демократичних критеріїв успішності Російська Федерація є вкрай слабкою державою. Єдині сильні сторони дістались їй у спадок від СРСР, а саме ядерна зброя, космічна програма та постійне місце в Раді Безпеки ООН. Відсутність надійних партнерів, а також безперспективність культурного впливу за межами країн колишнього СРСР, відсутність сильних державних та демократичних інститутів, включаючи верховенство права та слабка економіка. Незважаючи на економічну відсталість, РФ тим не менш по максимуму використовує свої розвідувальні служби та збройні сили, які непропорційно великі по критеріям внутрішніх соціально-економічних показників. Навіть свою економічну відсталість, та відсутність національного бренду РФ вміло використовує на свою користь. Відсутність довготривалих глобальних друзів дозволяє вести диверсійну діяльність в середині країн, без звертання уваги на партнерські зобов'язання один перед одним. По суті для РФ в якому б територіальному вигляді вона не перебувала принцип, що «нам втрачати нічого» залишається не змінним. Відсутність демократії та верховенства права дозволяє її розвідувальним органам діяти швидко та без обмежень, а відсутність потужних незалежних державних органів та злиття розвідки і бізнесу дозволяють їй використовувати всю свою розвідувально-диверсійну силу одночасно, щоб створювати всеосяжну загрозу світовій безпеці [1].

Британський напрямок в діяльності російських спецслужб, завжди мав пріоритетне місце в стратегічних планах РФ. Зумовлено це історичним протистоянням Російської та Британської імперії. Так звана «Велика гра» – була геополітичним протистоянням двох імперій в кінці XIX на початку XX століття в Південній та Центральній Азії. Після розпаду Російської імперії в 1917 році, та переформування її території в нову однакову по суті та змістом імперію Радянський союз, протистояння тільки набирало обертів.

Використовуючи наявні соціально-етнічні проблеми в середині Великобританії, російська диверсійна машина намагалася використати їх у своїх цілях. Так ірландське питання, мало велику увагу зі сторони радянського керівництва, ще в 1916 році Володимир Ульянов (Ленін) оцінив Великодне повстання в роботі «Ірландське повстання 1916 року», назвавши його «ударом, нанесеним англійській імпералістичній буржуазії». Більшовизм як переформатований варіант російського імпералістичного шовінізму, прикриваючи споконвічну російську територіальну експансію, назвав її «Світовою Революцією», почав використовувати прагнення ірландського народу до створення власної держави у своїх корисливих цілях. Послідуючі події конфлікту в Північній Ірландії, як головний дестабілізуючий фактор Сполученого королівства має чіткий зв'язок з подіями Brexit, та показує, що присутність російського впливу на внутрішню політику є досить серйозною.

Саме членство Великобританії в ЄС мало досить драматичну історію. Офіційно країна стала членом Європейського союзу 1 січня 1973 року при консервативному уряді Едварда Хіта, цей процес був підтверджений референдумом 1975 року. Входження країни в європейську економічну зону, відкрило широкі можливості для британської продукції, а головне це стало на певний час періодом розв'язання внутрішніх проблем в середині країни. Ірландському питанню був поставлений компроміс про відкритий кордон між Ірландською Республікою та Північною Ірландією в складі Сполученого королівства, оскільки обидві країни були членами ЄС. Членство Британії в Європейському союзі це один із факторів цілісності країни, бо її складові частини Північна Ірландія, Шотландія та Уельс в більшості свого населення віддають перевагу ідеям об'єднаної Європи.

З самої позиції Російської Федерації Brexit розглядається як дикий успіх, що послаблює Великобританію і відчужує Лондон від своїх європейських партнерів. Російський фінансовий вплив мав велике значення в кампанії за Brexit і став проникати у потрібні владні кабінети задовго до самого референдуму. Так московський капітал почав надходити в Консервативну партію через емігрантів, що живуть у Великобританії це ті самі олігархи які є частиною російської розвідувальної системи. Вони роблять гучні пожертвування, хоча партія постійно заперечує, що отримувала гроші від підозрілих осіб. Найбільш показовим проявом такої «безкорисливої щедрості» є пожертвування в розмірі 160 000 фунтів стерлінгів які у 2014 році заплатила дружина колишнього заступника міністра фінансів Росії

Любов Чернухіна, щоб пограти в теніс з тодішнім прем'єр-міністром Девідом Кемероном та Борисом Джонсоном. Найбільше питань викликає діяльність прокремлівського утворення Консервативні друзі Росії в середині партії Тори, члени якого стали активними прихильниками Brexit. Варто зауважити, що розслідування щодо Brexit ведеться також розвідувальними комітетами Конгресу США. Так, 12 грудня 2017 року члени Конгресу США Рубен Гальєго, Ерік Сваелвелл і Джеррі Коннолі направили Директору Національної розвідки США лист з проханням надати інформацію про втручання Російської Федерації в Brexit. У звіті комітету іноземних справ сенату США 2018 року йдеться про те, що політична система Великобританії вразлива для антидемократичного втручання через соціальні мережі та незаконне фінансування.

Доповідь під назвою «Асиметричний напад Путіна на демократію в Росії та Європі: наслідки для національної безпеки США» вказує на те, яким чином британські закони про фінансування виборчих кампаній не вимагають розкриття політичних пожертв, якщо вони отримані від «бенефіціарів» власників не британських компаній, які зареєстровані в ЄС і ведуть бізнес у Великобританії. Ця непрозорість, дозволила направити кошти пов'язані з РФ, до різних політичних діячів Великобританії. Сенатори відзначають, що тодішній лідер кампанії за Brexit Найджел Фарадж не тільки роздував антиєвропейські настрої, але і критикував європейські санкції проти РФ і надавав схвальні оцінки російському президенту Путіну [2].

У звіті додається, що Російська Федерація офіційно заявила про свою нейтральність щодо Brexit, хоча її англомовні ЗМІ RT і Sputnik широко висвітлювали кампанію референдуму і пропонували «систематичне одностороннє висвітлення» на користь виходу країни з ЄС. Вони посилаються на дослідження Единбурзького університету, що показують, що понад 400 російських акаунтів в Twitter які активно брали участь у виборах в США, також активно публікували інформацію про Brexit.

Крім того, сенатори відзначили, що дослідження, проведене спільною групою експертів з Університету Каліфорнії в Берклі та Університету Суонсі, за повідомленнями, виявило 150 000 облікових записів Twitter з різними російськими зв'язками, які поширювали повідомлення про Brexit.

Найбільше фінансування кампанії по виходу з ЄС надавав мільйонер Аррон Бенкс, який був помічений у неодноразових зустрічах з представниками російського посольства на передодні референдуму. З листопада 2015 року посол РФ Олександр Яковенко мав великий інтерес до Бенкса, запрошуючи його на численні заходи та зустрічі напередодні референдуму, на багатьох з яких, він був присутній.

17 листопада 2015 року Бенкс зустрівся з російським послом, який представив його російському бізнесменові з великими діловими інтересами в російських золотодобувних копальнях і готовим представити Бенксу велике сприяння його бізнес-діяльності.

Бенкс постійно заперечував отримання грошей з РФ, але джерело його фінансів перебували під пильною увагою з того часу, як він виді-

лив 9 мільйонів фунтів стерлінгів на Leave.EU, найбільше політичне пожертвування в історії Великобританії. Хоча Бенкс постійно заперечує свої контакти з високопоставленими росіянами до і після референдуму, він був вимушений визнати, що був проведений ряд зустрічей, в тому численні з Олександром Удодом, дипломатом висланим з Великобританії по підозрах в шпигунстві за справою Скрипалів [3].

Саме фінансове становище Бенкса досить переоцінене, дана особа в певні періоди своєї кар'єри переживала досить значні фінансові проблеми, які дивним чином були швидко вирішені якраз на передодні референдуму, настільки вдало, що колишній бізнесмен який шукав любі цілі для порятунку своїх компаній, робить найбільший спонсорський внесок в історії політичних кампаній Сполученого королівства. У той час як Бенкс витрачав кошти на референдум, його бізнес отримував фінансові впливання із «невідомих джерел», а люди які спеціалізуються на використанні податкових законів для захисту секретів багатих клієнтів, активно представляли його інтереси, вже в розпочатому розслідуванні щодо втручання в британську політику [4].

З початку самого процесу Brexit розвідувальні структури Великобританії вели розслідування, висновки якого були опубліковані в липні 2020 року з затримкою, майже на 2 роки, що створює дуже багато запитань до уряду Бориса Джонсона роль якого, в усій цій історії залишається далеко не однозначною. Не дивлячись на жорстку риторику стосовно російського керівництва, нинішньому прем'єр-міністру це аж ніяк не заважало бути присутнім на багатьох зустрічах організованих Консервативними друзями Росії та дуже схвально відзиватись, про щедрих російських донорів які нагадуємо є частиною російської розвідувальної системи. Саме там Джонсон зустрівся зі своєю нинішньою співмешканкою Керрі Саймондс, яка в той час була завзятою активісткою даного утворення.

На відміну від наповненого американського звіту, з чіткими висновками та пропозиціями щодо російського впливу, британський залишає більше питань чим відповідей. Британський уряд і спецслужби не змогли належним чином оцінити спроби Кремля втрутитися в референдум по Brexit 2016 року, говориться в висновках. У ньому йшлося про те, що уряд «не бачив і не шукав доказів успішного втручання в демократичні процеси в Великобританії» в той час, і це дало зрозуміти, що ніяких серйозних зусиль для цього не робилося.

Британія також стала «сприятливим місцем для російських олігархів і їхніх грошей» зазначає звіт. Роблячи висновок, що завдяки своїм зв'язкам вони стали руйнівною силою в суспільному житті Великобританії. Не називаючи імен, він також попередив, що ряд членів Палати лордів мають ділові інтереси пов'язані з РФ, або працюють безпосередньо на великі компанії, пов'язані з російським капіталом».

Даунінг-стріт в обличчі Джонсона навіть не хотів пояснювати суть затримки даного документу, формально, щоб не нашкодити виборчому процесу дострокових виборів в грудні 2019 року, але бездіяльність найбільш ексцентричного

«критика» РФ, в найбільш принциповому питанні національної безпеки країни, може розцінюватися як бажання Консервативної партії сховати свої зв'язки з російськими донорами.

Висновки та пропозиції. Виходячи зі всього вище сказаного, дослідження та оцінка основних факторів втручання Російської Федерації в кампанію за вихід Великобританії з ЄС, стала найбільш скомпрометованим досвідом в історії прямої демократії, не захищеність демократичних інституцій від втручання в доленосний вибір

нації нагадує, що світовий порядок є досить не захищеним, і стратегічний вибір від якого залежить по суті існування самої країни може бути розіграний в чужих зовсім не дружніх інтересах. Але не дивлячись на все крапки в питанні Brexit ставити дуже зарано, тільки за того, що по останнім опитуванням 49% британців впевнені в російському впливі, як ті хто за і ті хто проти виходу з ЄС. Це залишає великі питання, та дає нам змогу продовжувати дослідження в теперішньому часі.

Список літератури:

1. Intelligence and Security Committee of Parliament Russia report. URL: <https://docs.google.com/a/independent.gov.uk/viewer?a=v&pid=sites&srcid=aW5kZXBlbmRlbnQuZ292LnVrfGlzY3xneDo1Y2RhMGEyN2Y3NjM0OWFl> (дата звернення: 21.06.2020).
2. Patrick Wintour. Russian bid to influence Brexit vote detailed in new US Senate report. URL: <https://www.theguardian.com/world/2018/jan/10/russian-influence-brexit-vote-detailed-us-senate-report> (дата звернення: 10.01.2020).
3. Carole Cadwalladr and Peter Jukes. This article is more than 2 years old Leave.EU faces new questions over contacts with Russia. URL: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/jun/16/leave-eu-russia-arron-banks-andy-wigmore> (дата звернення: 16.06.2020).
4. Dan Sabbagh. Arron Banks : I have no business interests in Russia. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2018/jun/12/arron-banks-tells-mps-i-have-no-business-interests-in-russia> (дата звернення: 12.06.2020).

References:

1. Intelligence and Security Committee of Parliament Russia report (electronic journal). Available at: <https://docs.google.com/a/independent.gov.uk/viewer?a=v&pid=sites&srcid=aW5kZXBlbmRlbnQuZ292LnVrfGlzY3xneDo1Y2RhMGEyN2Y3NjM0OWFl> (accessed 21 June 2020).
2. Wintour, P. (2018). Russian bid to influence Brexit vote detailed in new US Senate report. *The Guardian* (electronic journal). Available at: <https://www.theguardian.com/world/2018/jan/10/russian-influence-brexit-vote-detailed-us-senate-report> (accessed 10 January 2020).
3. Cadwalladr, C., & Jukes, P. (2018). This article is more than 2 years old Leave. EU faces new questions over contacts with Russia. *The Guardian* (electronic journal). Available at: <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/jun/16/leave-eu-russia-arron-banks-andy-wigmore> (accessed 16 June 2020).
4. Sabbagh, D. (2018). Arron Banks : I have no business interests in Russia. *The Guardian* (electronic journal). Available at: <https://www.theguardian.com/politics/2018/jun/12/arron-banks-tells-mps-i-have-no-business-interests-in-russia> (accessed 12 June 2020).